THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאַל
THE HEBREW JOURNAL PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913

וואָס מיינט לאָרד פּאַספילד'ס געהיימער צירקולאַר?

אין לאָנדאָן ווערען געפירט פאַרהאַנדלונגען צווישען דער מעקדאָנעלד רעגיערונג און די אידישע אגענטור, כדי צו קומען צו אַן אויסגלייך וועגען פּאַספּילד'ס "ווייסען פּאַפּיער". דאָכט זיך גוט און פיין, און זיכער האָפט יעדער איד, אז א פאַרשטענדיגונג זאָל דערגרייכט ווערען.

אָבער עס ווייזט אויס, אז צו דער צייט ווען אין לאָנדאָן באַמיט מען זיך צו קומען צו א פאַרשטענדיגונג, אַרבייטען אָבער געהיימע כחות, צו געבען דער זאַך גאָר אַן אַנדער וועגדונג.

אונזער אַרץ ישראל'דיגער קאָרעספּאָנדענט, י. ל. וואָלמאַן, האָט אונז געכטען צוגעשיקט א ידיעה, פון וועלכען עס שטעלען זיך די האָר קאַפּוער, ווען מען לייענט עס. ער שרייבט אונז: —

"פון א זיכערער און פאַרטרויאונגסווערטער קוועלע בין איך געוואָרען וועגען א געהיימען אַדמיניסטראַטיוון צירקולאַר, וואָס די פּאַלעסטינישע רעגיערונג האָט אָקאַרשט נאָר וואָס באַקומען צוגעשיקט פונ'ם מיניסטער, לאָרד פּאַספּיעלד.

"דער צירקולאַר לייטעט אונגעפער אזוי:

דער "מאַבו" (היפאַטעק־אַמט) ווערט אויפגעפאָדערט צו מאַכען, אויף א געשיקטען און קלוגען אופן, אַלע מעגליכע שוועריגקייטען און צורטשעפּענישען ביים געזעצליכען איבערפירען אין רשות פון אידען די באַדען־שוואַבען וואָס ווערען אָפּגעקייפט דורך זיי ביי אַראַבער. די דאָזיגע שוועריגקייטען און צוטשעפּענישען זאָלען האָבען דעם ציעל אויף אָפּצוהאַלטען אַז צו פאַרשלעפּען דאָס געזעצליכע אַריבערפירען פון די קניות דורך דער "מאַבו" אזוי לאַנג, ביז צום טאָג וואָס עס וועט דערשיינען דער נייער געזעץ, וועגען באַדענקייף און פאַרקויף אין לאַנד.

"ווייטער גייט א באַפעל צו דער פּאָלעסטינישער רעגיערונג דאָס זי זאָל זיך אָנשטרענגען אויפצוקייפען זי נאָך פאַרבליבענע הונדערט טויזענט דונאַם אַראַבישען באָדען לענג אַרץ ים, צווישען יפו און חיפה. דאָרטען איז שוין כמעט דער גאַנצער באָדען אין אידישע הענט, און בלויז נאָך הונדערט טויזענט דונאַם געפינען זיך אויף עפנטליכע ערטער אין די הענט פון רייכע אַראַבישע עפּעניִדים, וועלכע אונטערהאַנדלען וועגען פאַרקייפען זיי צו אידישע אינסטיטוציעס. די פּאָלעסטינישע רעגיערונג ווערט אַלזאָ אויפגעפאָדערט, שטילערהייט אַלזאָ אויפצוקייפען די דאָזיגע הונדערט טויזענט דונאַם פאַר זיך, כדי צו קאָנען איינאַרדנען דאָרטען א קאָלאָניזאַציע פון ערדלאָזע אַראַבער.

"געלט אויף די דאָזיגע קניות ווערט באַפוילען צו נעמען, בתורת הלוואה, פון די זיבען הונדערט מיט פּופּציג טויזענט פונט מלוכה־געלדער וואָס ליגען אַלס רעזערוו־קאַפּיטאַל פון די אַריבערשטייענדע הכנסות אַרבער די הוצאות ביודזשעטען...

"פון דער זעלבער קוועלע, שרייבט אונז וויטער י. ל. וואָלמאַן, בין איך אויך אינפאָרמירט געוואָרען וועגען א רייע נייע שטייערען וועלכע ווערען פאַרגעבערייט פאַר פּאָלעסטינע און וואָס זענען פּפעציעל זיך מתכון אויף "לעקער את הכל". איינפאַך צו מאַכען א תל־לילום פון אַלע אונזערע אָנשטרענגונגען...

"עס ווערט פאַרגעבערייט און קירצליך וועט פּובליקירט ווערען א וואַסערשטייער. דאָס הייסט א ספּעציעלער אָפּצאָל פאַר א דערלויבניש צו גראָבען א ברונעס; איצט וועט זיין אַן אָפּצאָל פאַר א דערלויבניש צו גראָבען אין די בערג, אויף צו זוכען און פאָרשען מעטאַלען און מינעראַלען, און דערביי זאָל די אָרטיגע אַדמיניסטראַציע מוזען גוט אכטונג געבען וועגען מען זאָלען זיי דערלויבנישען יאָ צוגעטיילט ווערען, און דער עיקר — וועמען די דערלויבנישען זאָלען נישט צוגעטיילט ווערען. דעם גלייכען וועגען אויך באַאַרבייט די איינצעלהייטען פאַר א געזעץ אויף הכנסות־שטייער. דאָס דאָזיגע געזעץ דאַרף פּובליקירט צו ווערען שוין אין דער גאָר נאָענטער צייט....

"פון דער זעלבער קוועלע ווער איך אויך געוואויר, דאָס עס זענען לעצטענס אַראָפּגעשיקט געוואָרען פון לאָנדאָן קיין ארץ ישראל א גאַנצע מחנה ענגלישע געהיים־אַגענטען. זייער אויפגאַבע זאָל זיין צו באַמיען זיך אויסצוגעפינען די געזעצער־לאַגערען פון דער אידישער "חגנה" (זעלבסט שוץ), אין לאַנד".

מיר האָבען ניט קיין אורזאַכע צו צווייפלען אין דער ידיעה, וואָס עס שיקט אונז צו אינזער פּאָלעסטינער קאָרעספּאָנדענט — און די פראַגע שטעלט זיך, ווער טוט די דאָזיגע אונטערערדישע אַנטיסעמיטישע אַרבייט, אָדער אין וועמענס אינטערעסען ווערט עס געטאָן?

איז עס א „קאַשמאַר"?

דורך דער "אַסאָשיאייטעד פּרעס" איז געכטען פאַרעפענטליכט געוואָרען אַן איבערזיכט, געשריבען פון וואַלעריאַן קיובישעוו, דער וויצע־פּרעזידענט פונ'ם ראַט פון פאָרקס־קאָמיסאַרען, וועגען דעם גרויסען דערפאָלג פון דער "פּיאַטילעטקאַ", דער פינף־יעריגער איבערבוי־פּלאַן, וואָס וועט פאַרווירקליכט ווערען אין פיער יאָר צייט.

צו דער זעלבער צייט איז אָבער אויך פאַרעפענטליכט געוואָרען דורך אַן אַנדער קוועלע אַן אפיעל צו די אַמעריקאַנער אינזשענירען, וועלכע געפינען זיך אין ראַטען־רוסלאַנד, אז אויב זיי איז טייער זייער לעבען, זאָלען זיי פאַרלאָזען רוסלאַנד. און דאָס אויך אַלס פּראָטעסט געגען די אַרעסטירונג אינ'ם יעצטיגען פּראָצעס. וואָס האָט זיך פאַרוואַנדעלט מער אין א דאָנאָסטראַציע ווי אין א פּראָצעס.

וואָס קומט יעצט פאַר אַרום דעם פּראָצעס, אַרום דעם רייטען געריכט אין מאָסקווע?

לייענט מען די שילדערונגען, דעם פאַרהער ביים פּראָצעס, קען מען קליגער פון דעם ניט ווערען.

עפּעס די גאַנצע ודוי פון די גע'משפּט'ע קוקט אויס משוגה־ווילד, און דערצו נאָך דער גאַנצער ספּעקטאַקעל, ביי וועלכען הונדערטער און טויזענטער פאַדערען א טויט־אַרטייל. ווען א זון פאַדערט אויף דורך דער פּרעסע, אז מען זאָל פאַר'משפּט'ן זיין טאַטען — וואָס קומט דאָ פאַר?

די רוסען האָבען א וואָרט, וואָס לאָזט זיך לייכט ניט איבערזעצען אין קיין אַנדער שפּראַך — מיר מיינען דאָס וואָרט "קאַשמאַר".

זאָל דאָס אויך זיין איינס פון יענע "קאַשמאַרען", מיט וואָס ראַטען־רוסלאַנד איז יעצט אזוי פול?

ליטעראַרישע נייעס

ה. רויזענבלאַט'ס "הרודעס"

די אידישע קולטור געזעלשאַפט פון לאָס אַנדזשעלאָס האָט אַרויסגעגעבען פון ה. רויזענבלאַט'ס "הרודעס", א בוך אין וועלכען דער באַקאַנטער אידישער דיכטער שילדערט אין פּאָעטישער פאָרם דאָס אַמאָליגע לעבען פון אַן אוקראַיניש שטעטל, זיין געבורטס־שטעדטעל.

אינ'ם אַריינפיר צום בוך זאָגט דער דיכטער: —

"דאָס בוך "הרודעס" איז אַן ענטפער אויף א לאַנג יאָריגען וואונש מיינעם, אַריבערצוטראָגען די בילדער, געשטאַלטען און עפּיזאָדען, וואָס האָבען זיך געוואָרעמט אין מיין זכרון פון מיין פריסטער יוגענט אָן, און זיי פאַרוויצען אין דער קינסטלערישער סביבה, וואָס מיר איז מעגליך פאַר זיי צו שאַפען".

אינ'ם בוך "הרודעס" באַהאַנדעלט ער נאָר די דאָזיגע געשטאַלטען אין דער אַלטער היים, אָבער דערקלערט ווייטער דער דיכטער: —

"איך מיין זיך אָבער ניט אָפּצושטעלען קיין אויך אַז גרעניצען פון אורקאַניש־אַרישען דאַרף לעבען אין די נייניציגער יאָרען. מיין ציעל איז א פּיעל ווייטער: איך בין מיטגעפאָרען מיט מיינע נאָענטע און טרייע און בשלום דערגרייכט דאָס גאָלדענע לאַנד . . . אָט די אַלע נייע רעגונגען אין א פאַרענדערטער סביבה, אויף א פרעמדען באָדען פון א ניי לאַנד, האָף איך נאָכן אָדער טייל־ווייז מאַכען פאַר מיין טעמע אין א צווייטען בוך".

אינ'ם בוך "הרודעס" שילדערט זיי דער דיכטער נאָכן לעבעדיג, און אויך אין זייער איינענעם דיאַלעקט. צום סוף פונ'ם בוך איז דאַרביבער צוגעגעבען געוואָרען א גלאָסאַר, אין וועלכען דער ספּעציפיש אוקראַיניער ווערטלאַך און אויס־דרוקען ווערען פאַרטייטשט.

צו דער געשיכטע פון די אידען אין פּוילען

אינ'ם "קלעקין" פאַרלאַג איז דער־שינען פּראָפעסאָר מאַי באַלאַבאַן'ס בוך "אידען אין פּוילען".

אין דעם באַנד קומען אַריין א רייע גרעסערע אַרבייטען ווי אויך קלענערע אַר־טיקלען צו דער געשיכטע פון אידען אין פּוילען. אין דער אָפּטיילונג "ראַשיס און מנהיגים פון די אַלטע טיפען" זענען פאַר־עפענטליכט אַרבייטען איבער שמואל וואַהל, דעם אידישען מלך אין פּוילען; ר' פנחס בן אלעזר (יאַן בראַזאַ); דר. שמחה מנחם מוינה; ר' בצלאל בן הקדוש, ר' נתן א. א. א באַזונדער אָרט פאַרנעמען די אַרטיקלען "פון אַלטע חלוקות" — א קאַפּיטעל געשיכטע פון לעמבערג, די אידען אין קראַקע, די אידען אין לובלין א. א. וו.; עטליכע אַרטיקלען שטעלען זיך אָפּ אויף דער "געשיכטע פון אידישע דרוקערייען אין פּוילען" (עלטסטע אידישע דרוקערייען אין קראַקע, דער פּראָוואָ צו שאַפען די ערשטע העבראַיִשע דרוקערייען אין וואַרשע א. א. וו.) דריי אַרטיקלען דערציילען וועגען נאַפּאָלעאָן און זיין תקופה און זיין באַציאונג צו אידען אין פראַנקרייך און צו אידען אין פּוילען. עס קומען אויך צוויי אַרטיקלען: "פעסטשטעלונגען אויף די מזרח'דיגע ראַנד־געביטען" פון דער פּוילישער מלוכה" און "אונזערע קונסט און קולטור אוצרות". לסוף קומען זכרונות פון מ. באַלאַבאַן איבער אַדאָלף שטאַנד, נ.ן נטע סאַמעלי, ע. נ. פרענק, פ. ד. ווערטשעווייץ, י. נ. שמחוני, פראָפ. צבי חיות — א רייע ביבליאָגראַפישע נאָטי־צען און הוספות שליסען דאָס רייכע בוך.

מאַקס בראָד באַקומט א רעגיערונגס־אויסצייכנונג

דער באַקאַנטער אידישער שריפט־שטעלער מאַקס בראָד האָט ביי דער פאַר־טיילונג פון מלוכה־פּרייזען פון דער טשעכאָ־סלאָוואַקישער רעפּובליק פאַר ליטעראַטור, מוזיק און קונסט, באַקומען די מלוכה"שע אויסצייכנונג פאַר זיין ראָמאַן "ראַובני". דער דאָזיגער ראָמאַן איז איבערזעצט געוואָרען אויף העבראַיִשע, אידיש און כמעט אַלע וועלט שפּראַכען. מאַקס בראָד איז ווי באַקאַנט א ציוניסט און אַן אַנהענגער פון "ברית שלום". ער איז אויך געווען איינער פון די מיטגרינ־דער פון אידישען נאַציאָנאַל ראַט אין פּראָג.

מאַקס בראָד שפּיעלט א וויכטיגע ראָלע אין קולטור־לעבען פון טשעכאָסלאָ־וואַקיע. ער האָט צווישען אַנדערע פיעל מיטגעוויירקט דער אָפּאָלאַרזירונג פון האַשקעס "דער בראַוער סאָלדאַט שוויעק".

עס האָט אויך באַקומען דעם מלוכה־פּרייז דער טשעכישער דיכטער פון אידי־שען גלייבען אַטאַקאַר פישער פאַר זיין בוך "דל נשמה און דאָס וואָרט". פישער האָט זיך אויך קונה שם געווען מיט זיין איבערזעצונג פון "פאַוסט" אויף טשעכיש און א רייע דיכטונגען אויף ביבלישע טע־מען.

אונזער היימלאַנד נויט זיך דאָך!

דער גרויסער פאָרשריט פאַר'ן לעצטען יאָר ניט קוקענדיג אויף אַלע שוועריגקייטען.

פון ה. פרומקין.

די לעצטע פּאָליטישע פאַסירונגען האָבען אָהן ספק אַרויפגעלייגט זייער זיגעל אויפ'ן עקאָנאָמישען מצב אין ארץ ישראל. די גזירות געגען אימיגראַציע, דער "ווייסער פּאַפּיער", סימפּאַט'ס אויספאַר־שונג — דאָס אַלץ האָט גורם געווען צו דער אַפּשוואַכונג פון עקאָנאָמישער אינ־ציאַטיווע. די ציוניסטישע באַוועגונג אין גלות, האָט אויך קאָנצענטרירט איהר ענערגיע און אינטערעס אויף די פּאָליטי־שע געשעהענישען בין זי האָט אָפּט אינ־גאַנצען פאַרגעסען, אז אין אזא שווערען מאָמענט איז נאָך מעהר ווי אַלע מאָל נויטיגער צו זאַרגען פאַר דער פאַרשטאָרקונג פונ'ם הויפּט פראָנט: דער ישוב אין לאַנד. אָבער ניט קוקענדיג אויף דעם אַלעם, און ניט קוקענדיג אויף די ביטערע נסיונות, וואָס דער ישוב האָט דורכגע־מאַכט אינ'ם פאַרגאַנגענעם יאָר, האָט ער באַוויזען זיין עקשנות'דיגען ווילען צו פאַרשטאָרקערען און צו באַפעסטיגען זיך אין עקאָנאָמישען זין, ניט קוקענדיג אויף אַלע שטערונגען.

אין אַ גרויסער טייל שפּילען אויך איצט די הויפּט ראָלע די פרדסים לעצטענס האָט ה' וויטליס, דער פירער פונ'ם צענטראַל באַנק א געוויען און א גרינדליכען רעפאָרט וועגען די אויסזיכ־טען פון פרדסים, און ער איז זעהר אָפּ־טימיסטיש בנוגע די מעגליכקייטען פון פאַרגרעסערען דעם צווייג פון אַגריקול־טור, אפילו אין פאַל, ווען מען וועט גע־וואוינגען זיין צו פאַרקויפען בילינער, אז ס'איז אונטערשטייענען, אז אפילו די רעגיערונג, וועלכע איז זעהר פאַרזיכטיג צו זאָגען א גוט וואָרט וועגען דער צוקונפט פון דער לאַנדווירטשאַפט אין ארץ ישראל, איז איינשטימיג מיט ה' וויטליס. ווי געוואָגט האָט דער פּאָליטישער מצב בכלל גורם געווען צו דער אָפּשוואַכונג פון פלאַנצונגס אונטערנעמונגען. אָבער אויך הייזיאַר איז צוגעקומען צו די פּלאַנטאַ־ציעס א נייער שטח פון 5000 דונאַם.

די פּלאַנצונג פון טאַבאַק האָט זיך ווידער אָנגעהויבען אויפסניי צו אַנטוויק־לען, הויפּטזעכליך אין גליל. די פּלאַנ־טאַציעס פאַרגעמען דאָרט הייזיאַר א שטח פון 4000 דונאַם. דערצו איז דער טאַ־באַק איצט א סך א בעסערער און עס זע־נען צו באַקומען נייע מערק פאַר טאַבאַק עקספּאָרט.

די פּלאַנצונג פון פלאַקס איז היבש פאַרבייטערט געוואָרען. הייזיאַר איז פלאַקס פאַרפּלאַנצט געוואָרען אויף א שטח פון 5000 דונאַם און די פאַבריק "שמן" האָט דעם גאַנצען פלאַקס אָפּגענומען. דער פלאַקס איז א סך א בעסערער ווי דער אַרגענטינער און ער האָט א זיכערען מאַרק אין ענגלאַנד.

עס האָבען זיך אויך היבש אַנטוויי־קעלט די פּלאַנצונגען פון זייד און די קבוצה "מישמר העמק" האָט פאַרפּלאַנצט צוליעב דעם צוועק 3000 בוימער.

אין "חברה" האָט זיך אַרגאַניזירט א געוועלשאַפט פאַר דער אַנטוויקלונג פון בינשטאָקען.

די "פּיקא" געוועלשאַפט באַפעסטיגט אירהע ישובים אין גליל התחתון און האָט פאַר דעם צוועק אויפגעבויט 70 שטאַלען און שטייגען אין יבניאל און אין בית זזן.

דער עסק האָט אין לעצטען יאָר שווער געליטען פון מייז, וועלכע האָבען פאַרדאַרבען תבואה אויף 40.000 פונט. עס זענען נאָך געווען אַנדערע צרות און שוועריגקייטען וועלכע דער ישוב לעבט איבער טאָג־טעגליך אין זיין שווערער און פאַראַנטוואָרטליכער אַרבייט. אָבער די אויבענדערמאָנטע עטליכע פאַקטען, וועלכע זענען נאָר א קליינער טייל פון די פיעלע דערגרייכונגען אין לאַנדווירטשאַפט, ווייזען גאַנץ קלאָר, אז ניט קוקענדיג אויף קיינע שטרוכלונגען, ווערט די אַרבייט־ווייטער פאַרטגעזעצט מיט ערפאָלג.

די אינדוסטריע אין ארץ ישראל האָט אין משך פון יאָר דורכגע־לעבט א גרויסען נסיון, די בלוטיגע פאַ־סירונגען און דער באַיקאָט מצד די אַראַ־בער אין לאַנד גופא, ווי אויך אין די שכנות'דיגע לענדער זענען א גרויסער קלאַפּ געווען פאַר אונזער יונגער אינדוס־טריע. אָבער דער געפעריליכער מאָמענט איז שוין פאַר איהר אַריבער און זי צייגט די פעהיגקייט פון צוצופּאַסען זיך צו דעם נייעם מצב. די אינדוסטריע שטרייבט זיך אָן צו געפינען נייע מערק פאַר זייערע פּראָדוקציעס. א דעלעגאַציע האָט לעצ־טענס באַזוכט זיך אין איסט אַפריקע, כדי אויסצופאָרשען דאָרט די מעגליכקייטען פאַר עקספּאָרט. אין די רעזולטאַטען זע־נען זעהר האָפענונגספול. די אַפריקאַנער אידען זענען גרייט אַריינצולייגען א הויב־שע סומע פאַר דער אַנטוויקלונג פון ארץ ישראל פּראָדוקטען אין זייער לאַנד.

לעצטענס האָבען זיך אָנגעהויבען אינטענסיווער אַנטוויקלען די כעמישע פּראָדוקטען. א נייע פאַבריק איז גע־עפענט געוואָרען צו פּראָדוצירען דרוק פאַרבען, וועלכע מען פלעגט ביז איצט קויפען אין אויסלאַנד פאַר טויזענטער פונ־טען יערליך. מען האָט אויך אָנגעהויבען צו פּראָדוצירען טינט פאַר פּיל־פעדערס; מעריאַיניש זייפען א. א. וו. די דרוק פאַבריקען האָבען זיך פאַר די לעצטע עט־ליכע יאָרען שטאַרק אַנטוויקעלט. אין יאָר 1927 זענען אין תל־אַבוב געווען 175 דרוק אַרבייטער און איצט דערגרייכט זייער צאָל ביז 300. פאַר דער לעצטער צייט האָבען זיך דעניסטרירט נייע געזעל־שאַפטען צו פּראָדוצירען צעלאָליד, צעד מענט, ריגוועס, פילמען־שטאָף א. א. וו. לויט דער לעצטער סטאַטיסטיק פון דער אידישער אינגנטור געפינען זיך אין ארץ ישראל 2489 אידישע פאַבריקען און אַר־בייטס־הייזער און וועלכע עס זענען באַ־שעפטיגט 11.757 פּערזאָן. זיי צאָלען אויס שכירות יערליך 768.000 פונט און פאַר־דיישע אַרבייטער. אין 26 בוי־פּלעצער האָט זי לעצטענס באַשעפטיגט 1296 אַרבייַ־טער פון וועלכע בלויז 74 זענען געווען אידען. ביים האָפען באַשעפטיגט זי איצט 550 אַראַבישע אַרבייטער און בלויז 100 אידישע. די רעגיערונג אין לעצטענס צו־געטראָטען צו בויאַרבייט אין חיפה, וואָס דאָרט פאַקאַסטען 75.000 פונט. די אונ־טערנעמער זענען אידען און זיי האָבען זיך מתחייב געווען צו באַשעפטיגען א גאַנץ חשוב'ן פּראָצענט אידישע אַרבייַ־טער. ווען די רעגיערונג וואָלט זיך בעסער באַציהען צו די אידישע אַרבייטער וואָלט די לאַנד געווען צופרידענער און מען וואָלט געקענט אַריינבריינגען א גרויסע סומע פון 158 פּראָצענט. דער הויפּט עקספּאָרט זענען געווען אַראַנזשען (575.451 פונט). אָבער אויך אין אַנדערע פּראָדוקטען אין דער עקספּאָרט געוואַקסען, ווי זייף, צע־מענט, בוימאָיל א. א. וו.

דער אימפּאָרט אין די זעלבע פיער חדשים איז געווען 2,307.198 פונט. אין די ערשטע פיער חדשים אין 1929 האָט דער אימפּאָרט באַטראָפען 2,457.784 פונט. די פאַרקלענערונג פון אימפּאָרט איז שווער דערוויַיל צו ווערקלערען. אפשר נעמט עס זיך דערפון וואָס די פּראָדוקציע אין לאַנד גופא איז פאַרגרעסערט געוואָרען אַדער דערפון וואָס מען האָט אריינגעפירט ווייניגער מאַשינען און בוי־מאַטעריאַלען. אַלענפאַלס איז עס א גוטער סימן.

די בויאַרבייט אין פאַר־אַראַבען איז אין דער געוועזענער צייט צוריק האָט די מעמשטאַב ניט מען האָט ערוואַרטעט. דער בוי צענטער איז בכלל אַריבער פון תל־אביב און יפו קיין ירושלים, וואו 1500 בויאַרבייטער זענען באַשעפטיגט. דאָרט זענען לעצטענס דורכגעפירט געוואָרען וויכטיגע בויאַרבייטען. אין מחנה יהודה האָט מען אויפגעבויט א נייעם מאַרק מיט 81 קראָמען. עס זענען געבויט געוואָרען צוויי גרויסע הייזער מיט צען דירות אין יעדען הויז. צענדליגער בנינים זענען אויפגעשטעלט געוואָרען אין רחביה. אין עס שאַפט זיך א נייע געגענד מיט'ן נאָ־מען "רחביה ב."

גרויסע בויאַרבייטען האָבען גע־זאָלט דורכגעפירט ווערען אין פאַרשידענע שטעדט מיט דער הילף פונ'ם דרייגעגעדע הילפס־פאַנד. אָבער צוליעב פאַרשידענע סיבות איז נאָך דערווייל קיין סך ניט אויפגעטאָן געוואָרען אין דער הינזיכט. אָבער מען האָפט אז קרעצליך וועט נעמען אַן ענדערונג אין דער לאַגע אין א פאָלאָ־ער, א סך שנעלער, פאַרווערטס אין אונ־ער בראַביים. עס פאַדערען זיך גרויסע אַנשטרענגונגען, ריזיגע מעשים, כדי אריינצבראָגען נייע חלוצים, פאַרגרעסע־רען אונזער קאָלאָניזאַציע, אַנטוויקלען אונזער האַנדעל און אינדוסטריע אין שאַ־פען אין בוינען אויף אַלע געביטען, ביז דאָס לאַנד זאָל ווירקליך ווערען אונזער נאַציאָנאַלע היים סיי אין כמות אין סיי אין איכות.

("איטא".)

באַרימטע פראַנצויזישע טענצערין, צאַר ניקאָלאַי'ס געוועזענע געליב־טע, זיצט איצט אין געפענגעניש

(א בריעף פון פאַריז.)
פון א. שענגאָלד.

זי איז אמאָל איינע פון די רייכסטע טענצערינס אין דער וועלט, אָבער איצט איז זי אַרעסטירט געוואָרען, ווייל זי האָט ניט געהאַט צו באַצאָלען פאַר א טעקסי.

א שעהנע, קליין־געוויקסיגע אַקטריס, סעלע, וואָס איז אין פאַריז געווען באַ־קאַנט מיט'ן נאָכען די "פּרינסעס" און וואָס איז געווען אייגע פון צאַר ניקאָ־לאַי'ס געליעבטע, איז די טעג אין פראַנק־רייך פאַר'משפּט געוואָרען צו זיצען אין געפענגעניש דערפאַר, וואָס זי האָט ניט באַצאָלט פאַר אַן אויטאָמאָביל. די באַ־רימטע שעהנהייט, וועלכע האָט געקענט אַזוי באַצויבערען ניקאָלאַי'ען, אז ער האָט איהר אויעגגעגעבען דעם באַריהמטען "בלויען דימענט", האָט ניט געקענט באַ־צויבערען א פראָסטען פראַנצויזישען שופער ער זאָל זי ניט לאָזען אַרעסטי־רען, ווייל זי האָט ניט געהאַט צו באַ־צאָלען איהם דעם באַטרעף פון אַכט דאָ־לאַר.

די שעהנע "פּרימאַ", וואָס איהר אמתער נאָמען איז מאַרי טוליע, איז נאָך ערשט נישט לאַנג צוריק געווען איינע פון די רייכסטע שפּילערינס אין די קאָ־סינאָס פון דער רוויוועראַ. די רייכסט־מער וואָס זי האָט מיטגעבראַכט פון דעם צאַר'ס פּאַלאַץ וועגן מלחמה און רעוואָ־לוציע האָבען זי פון דאָרט פאַרטריבען, האָבען איהר נאָך געקלעקט ביז ניט לאַנג צוריק. איינמאָל אָבער איז זי געזעסען ביים שפּיל־טיש און האָט געפּראָוואָזט איהר מזל אויף די לעצטע עטליכע טויר־זענס פראַנק. איהר מזל האָט איהר פאַר־ראָטען. זי האָט פאַרלאָרען ביז א סענט. זי איז אַרויס פון דער־קאַסינאָ, האָט א וואונק געגעבען אַן אויטאָ און האָט זיך געלאָזט פאָרען וואוהין די אויגען האָבען געטראָגען, אין דער ווייטער נאַכט אַריין, כדי איינצוישטילען דעם שטורעם אין איהר האַרצען. ווען זי איז עגדליך צו־געקומען צו איהר טיר, האָט דער זייגער אויף דעם אויטאָ געוויזען צוויי הונדערט פראַנק. דאָ שעהנע, קליין־געוויקסיגע אַקטריס, וואָס איז אין פאַריז געווען באַ־קאַנט מיט'ן נאָכען די "פּרינסעס" און וואָס איז געווען אייגע פון צאַר ניקאָ־לאַי'ס געליעבטע, איז די טעג אין פראַנק־רייך פאַר'משפּט געוואָרען צו זיצען אין געפענגעניש דערפאַר, וואָס זי האָט ניט באַצאָלט פאַר אַן אויטאָמאָביל. די באַ־רימטע שעהנהייט, וועלכע האָט געקענט אַזוי באַצויבערען ניקאָלאַי'ען, אז ער האָט איהר אויעגגעגעבען דעם באַריהמטען "בלויען דימענט", האָט ניט געקענט באַ־צויבערען א פראָסטען פראַנצויזישען שופער ער זאָל זי ניט לאָזען אַרעסטי־רען, ווייל זי האָט ניט געהאַט צו באַ־צאָלען איהם דעם באַטרעף פון אַכט דאָ־לאַר.

די שעהנע "פּרימאַ", וואָס איהר אמתער נאָמען איז מאַרי טוליע, איז נאָך ערשט נישט לאַנג צוריק געווען איינע פון די רייכסטע שפּילערינס אין די קאָ־סינאָס פון דער רוויוועראַ. די רייכסט־מער וואָס זי האָט מיטגעבראַכט פון דעם צאַר'ס פּאַלאַץ וועגן מלחמה און רעוואָ־לוציע האָבען זי פון דאָרט פאַרטריבען, האָבען איהר נאָך געקלעקט ביז ניט לאַנג צוריק. איינמאָל אָבער איז זי געזעסען ביים שפּיל־טיש און האָט געפּראָוואָזט איהר מזל אויף די לעצטע עטליכע טויר־זענס פראַנק. איהר מזל האָט איהר פאַר־ראָטען. זי האָט פאַרלאָרען ביז א סענט. זי איז אַרויס פון דער־קאַסינאָ, האָט א וואונק געגעבען אַן אויטאָ און האָט זיך געלאָזט פאָרען וואוהין די אויגען האָבען געטראָגען, אין דער ווייטער נאַכט אַריין, כדי איינצוישטילען דעם שטורעם אין איהר האַרצען. ווען זי איז עגדליך צו־געקומען צו איהר טיר, האָט דער זייגער אויף דעם אויטאָ געוויזען צוויי הונדערט פראַנק. דאָ שעהנע, קליין־געוויקסיגע אַקטריס, וואָס איז אין פאַריז געווען באַ־קאַנט מיט'ן נאָכען די "פּרינסעס" און וואָס איז געווען אייגע פון צאַר ניקאָ־לאַי'ס געליעבטע, איז די טעג אין פראַנק־רייך פאַר'משפּט'ן צו זיצען אין געפענגעניש דערפאַר, וואָס זי האָט ניט באַצאָלט פאַר אַן אויטאָמאָביל. די באַ־רימטע שעהנהייט, וועלכע האָט געקענט באַ־צויבערען ניקאָלאַי'ען, אז ער האָט איהר אויעגגעגעבען דעם באַריהמטען "בלויען דימענט", האָט ניט געקענט באַ־צויבערען א פראָסטען פראַנצויזישען שופער ער זאָל זי ניט לאָזען אַרעסטי־רען, ווייל זי האָט ניט געהאַט צו באַ־צאָלען איהם דעם באַטרעף פון אַכט דאָ־לאַר.

די שעהנע "פּרימאַ", וואָס איהר אמתער נאָמען איז מאַרי טוליע, איז נאָך ערשט נישט לאַנג צוריק געווען איינע פון די רייכסטע שפּילערינס אין די קאָ־סינאָס פון דער רוויוועראַ. די רייכסט־מער וואָס זי האָט מיטגעבראַכט פון דעם צאַר'ס פּאַלאַץ וועגן מלחמה און רעוואָ־לוציע האָבען זי פון דאָרט פאַרטריבען, האָבען איהר נאָך געקלעקט ביז ניט לאַנג צוריק. איינמאָל אָבער איז זי געזעסען ביים שפּיל־טיש און האָט געפּראָוואָזט איהר מזל אויף די לעצטע עטליכע טויר־זענס פראַנק. איהר מזל האָט איהר פאַר־ראָטען. זי האָט פאַרלאָרען ביז א סענט. זי איז אַרויס פון דער־קאַסינאָ, האָט א וואונק געגעבען אַן אויטאָ און האָט זיך געלאָזט פאָרען וואוהין די אויגען האָבען געטראָגען, אין דער ווייטער נאַכט אַריין, כדי איינצוישטילען דעם שטורעם אין איהר האַרצען. ווען זי איז עגדליך צו־געקומען צו איהר טיר, האָט דער זייגער אויף דעם אויטאָ געוויזען צוויי הונדערט פראַנק. דאָ שעהנע, קליין־געוויקסיגע אַקטריס, וואָס איז אין פאַריז געווען באַ־קאַנט מיט'ן נאָכען די "פּרינסעס" און וואָס איז געווען אייגע פון צאַר ניקאָ־לאַי'ס געליעבטע, איז די טעג אין פראַנק־רייך פאַר'משפּט'ן צו זיצען אין געפענגעניש דערפאַר, וואָס זי האָט ניט באַצאָלט פאַר אַן אויטאָמאָביל. די באַ־רימטע שעהנהייט, וועלכע האָט געקענט באַ־צויבערען ניקאָלאַי'ען, אז ער האָט איהר אויעגגעגעבען דעם באַריהמטען "בלויען דימענט", האָט ניט געקענט באַ־צויבערען א פראָסטען פראַנצויזישען שופער ער זאָל זי ניט לאָזען אַרעסטי־רען, ווייל זי האָט ניט געהאַט צו באַ־צאָלען איהם דעם באַטרעף פון אַכט דאָ־לאַר.

פראָנק. דאָ שעהנע אַרעסטאָראַטקע האָט ניט געהאַט מיט וואָס צו באַצאָלען. דער שאָפער האָט צוגערופען א פּאָליציי־מאַן און האָט זי געלאָזט אַרעסטירען.

אָבער דאָס איז ניט געווען דיי איינ־ציגע קלאָגע געגען איהר. די שעהנע "פּרימאַרא" האָט אויך אַרויסגעגעבען טשעקס, ווען אין באַנק האָט זי קיין גראָ־שען ניט געהאַט. דער סוף איז געווען א בייטערער: די ווייסע הענטלאַך וואָס אמאָל האָט דער צאַר, פון רוסלאַנד גע־קויפט זענען איינגעשלאָסען געוואָרען אין קייטען און זי איז פאַרשפּאַרט געוואָרען אין געפענגעניש פון ניצע. דאָרט האָט דאָס מיידעל, וואָס איז געוואוינט געווען צו לעבען אין לוקסוס, געמוזט זיך באַגע־גענען מיט שיטערע זופּ און שווארצע ברויט. אין שלאָפען אויף א האַרטען מאַט־ראַץ.

דער פּראָצעס פון דער שעהנער קע־ציגליכע געליעבטע האָט אַרויסגערופען גרויס אינטערעס אין די אַרעסטאָראַטישע קרייזען אין ניצע. איהר אַדוואָקאַט איז געווען דער באַרימטער מעיטער טעבוישע, וועלכער שטאַמט פון באַרימטען שרייבער וויקטאָר הוגאָ. אין פונקט אזוי ווי וויק־טאָר הוגאָ האָט אין איינער פון זיינע דראַמען פאַרטיידיגט א שעהנע און באַ־רימטע קורטיזאַנקע, אזוי האָט אויך גע־אור־איינעקיעל איצט פאַרטיידיגט די אומ־גליקליכע "פּרימאַרא". ער האָט געהאַל־טען אַזא האַרצרייסענדע רעדע, אז דער ריכטער האָט איהר געגעבען א מילדע שטראָף. אַנשטאָט פופּציג טויזענט פראַנק האָט ער איהר באַשטראָפט נאָר מיט פינף הונדערט, און אַנשטאָט דריי יאָהר גע־פענגעניש, האָט ער איהר געגעבען דריי מאָנאַטען.

די טענצערין האָט געקראָגען דעם נאָמען "פּרימאַרא" דערפאַר, ווייל איהרע פריינט האָבען געזאָגט, אז פון איהר לייט הערט זיך א ריח וואָס איז עהנליך אויף דעם ריח פון דער שעהנער פּרימלינע בלום פּרימאַרא. אין דאָס טאָקע איז עס געווען וואָס האָט געפאַנגען צאַר ניקאָ־לאַי'ס הארץ. דער נאָמען האָט אויך גוט געפאַסט צו איהרע שעהנע בלאָנדע האָר.

ע